

Тема: Контрабанда як злочин

План

1. Поняття злочину. Підстави кримінальної відповідальності
2. Поняття та склад контрабанди
3. Відповідальність за скоєння контрабанди
4. Стадії вчинення злочину. Співучасть у злочині.
5. Заходи щодо запобігання та протидії контрабанді. Визначальні чинники контрабандної діяльності.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III.
3. Закон України від 15.02.1995 №60/95-ВР «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори».
4. Закон України від 08.07.1999 №863-XIV «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів».
5. Закон України від 06.09.2018 №2531-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження українських лісів та запобігання незаконному вивезенню необроблених лісоматеріалів».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 №770 «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 №669 «Деякі питання щодо спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації».
8. Постанова пленуму Верховного Суду України від 03.06.2005 №8 «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил».
9. Постанова пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 №4 «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів».
10. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 №188 «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу».
11. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17.08.2007 №490 «Про затвердження Переліків отруйних та сильнодіючих лікарських засобів».

1. Поняття злочину. Підстави кримінальної відповідальності.

Поняття злочину, як і поняття покарання, є найважливішим у кримінальному праві. Адже саме воно покликане відокремити злочинні діяння

від інших правопорушень та аморальних вчинків, показати їх соціальну і правову сутність.

Термін "злочин" походить від слів "зло" і "чинити", тобто йдеться про те, що людина чинить зло іншим, причому таке зло, яке суспільству не байдуже.

Поняття злочину чітко визначено у Кримінальному кодексі України (далі - КК України) в ст.11, ним визнається передбачене цим кодексом суспільне небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Класичний перелік ознак злочину складається з наступних чотирьох ознак: суспільна небезпечність, протиправність, винність та караність. Проте, більш правильно виділяти шість ознак злочину:

- 1) суспільна небезпечність;
- 2) злочином є лише діяння (дія або бездіяльність);
- 3) наявність суб'єкта злочину;
- 4) винність;
- 5) протиправність (тобто дане діяння повинно бути передбачене чинним Кримінальним кодексом України);
- 6) караність (хоча дана ознака злочину і не зазначена у визначенні злочину, але вона впливає із самої суті поняття злочину, адже вчинення злочину завжди пов'язане з відповідним покаранням).

Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено вирок суду.

За ч.3. ст.2 КК України ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за той самий злочин більше одного разу.

2. Поняття та склад контрабанди. Ознаки контрабанди.

Контрабандою, згідно з ст. 201 КК України є переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів, запасних частин до зброї (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації

Основним безпосереднім об'єктом злочину є встановлений порядок переміщення відповідних предметів через митний кордон України, який є необхідною умовою нормальної діяльності органів Держмитслужби по стягненню передбачених законодавством платежів, здійсненню митного контролю і митного оформлення предметів. Додатковим факультативним об'єктом контрабанди можуть виступати встановлений порядок обігу предметів дозвільної системи, громадська безпека, здоров'я населення.

Предмети контрабанди:

- Культурні цінності - об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України, а саме:

оригінальні художні твори живопису, графіки та скульптури, художні композиції та монтажі з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного і традиційного народного мистецтва;

предмети, пов'язані з історичними подіями, розвитком суспільства та держави, історією, науки і культури, а також такі, що стосуються життя та діяльності видатних діячів держави, політичних партій, громадських і релігійних організацій, науки, культури та мистецтва;

предмети музейного значення, знайдені під час археологічних розкопок; складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток і пам'яток монументального мистецтва;

старовинні книги та інші видання, що становлять історичну, художню, наукову та літературну цінність, окремо чи в колекції;

манускрипти та інкунабули, стародруки, архівні документи, включаючи кіно-, фото- і фонові документи, окремо чи в колекції;

унікальні та рідкісні музичні інструменти;

різноманітні види зброї, що має художню, історичну, етнографічну та наукову цінність;

рідкісні поштові марки, інші філателістичні матеріали, окремо чи в колекції;

рідкісні монети, ордени, медалі, печатки та інші предмети колекціонування;

зоологічні колекції, що становлять наукову, культурно-освітню, навчально-виховну або естетичну цінність;

рідкісні колекції та зразки флори і фауни, мінералогії, анатомії та палеонтології;

- Родинні цінності - культурні цінності, що мають характер особистих або родинних предметів;

- Колекція культурних цінностей - однорідні або підібрані за певними ознаками різнорідні предмети, які, незалежно від культурної цінності кожного з них, зібрані разом становлять художню, історичну, етнографічну чи наукову цінність;

- Отруйні речовини — це небезпечні хімічні речовини та сполуки, індивідуальні за своїм складом, суміші хімічних речовин та сполук, продукти їх розкладу та розпаду, які за сукупністю притаманних їм властивостей створюють або можуть створити небезпеку для довкілля, тварин та здоров'я людей, що може привести до загибелі об'єктів довкілля, тварин та людей, і, які потребують спеціальних методів, умов і засобів поводження з ними.

- Сильнодіючі речовини — це лікарські, побутові, промислові та інші хімічні речовини, здатні своїм впливом на живий організм заподіяти йому шкоди; речовини чи відходи, які, потрапляючи всередину організму через органи дихання, травлення або через шкіру, здатні викликати смерть людини чи справляти на неї сильний негативний вплив.

- Зброя або боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частини вогнепальної нарізної зброї,

- Спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації,

- Лісоматеріали або пиломатеріали цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріали необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України,

- Наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби.

Об'єктивна сторона контрабанди виражається в діях, які полягають у незаконному переміщенні відповідних предметів через митний кордон України.

Переміщення предметів через митний кордон України поза митним контролем означає їх переміщення:

- поза місцем розташування митного органу;
- поза часом здійснення митного оформлення (тобто до відкриття чи після закриття митниці, яка є тимчасовою або працює не цілодобово);
- із використанням незаконного звільнення від митного оформлення.

Контрабанда є злочином з формальним складом. До визначення моменту закінчення контрабанди потрібно підходити диференційовано і враховувати те, відбувається ввезення чи вивезення предметів злочину, а також місце здійснення протиправних дій. Якщо предмети ввозяться на митну територію України або вивозяться із спеціальних митних зон на решту митної території, контрабанда має розглядатись як закінчений злочин у разі фактичного переміщення предметів через митний кордон. При цьому не має значення, вдалося чи ні винному вивезти предмети контрабанди за межі зони митного контролю.

Якщо предмети вивозяться за межі митної території України або ввозяться з іншої частини митної території до спеціальних митних зон, контрабанда визнається закінченою після вчинення дій, спрямованих на реалізацію наміру відповідно ввезти чи вивезти предмети, — з моменту виявлення їх під час митного контролю.

Суб'єктом злочину є осудна особа, яка досягла 16-річного віку, у т.ч. особа, яка користується правом дипломатичного імунітету, незалежно чи є ці особи власниками цих предметів чи ні. Дії службової особи, яка сприяла незаконному переміщенню предметів через митний кордон, слід розглядати як пособництво у контрабанді та, за наявності підстав, як відповідний злочин у сфері службової діяльності.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. Недекларування відповідних предметів, вчинене з необережності, не містить ознак коментованого складу злочину. Не може бути притягнута до кримінальної відповідальності за контрабанду особа, яка добросовісно помиляється щодо того, чи є даний предмет культурною цінністю або отруйною речовиною (наприклад, якщо ця культурна цінність тривалий час зберігалась у родині особи або якщо ця речовина була вільно придбана особою в крамниці іншої країни).

3. Відповідальність за скоєння контрабанди.

Відповідальність за ч.1 ст.201 КК України: Контрабанда, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних,

сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, - карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

За ч. 2 ст.201 КК України – ті самі дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або службовою особою з використанням службового становища, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.

За ч.1 ст.201-1 КК України - Переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України, - карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

ч.2 ст.201-1 КК України: Та сама дія, вчинена особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 201, 201⁻¹, 246 цього Кодексу, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням влади чи службового становища, або у великому розмірі, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

ч.3 ст.201-1 КК України: Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, - караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Під переміщенням у великому розмірі у цій статті слід розуміти переміщення лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, а також лісоматеріалів необроблених, вартість яких у вісімнадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під переміщенням в особливо великому розмірі - вартість яких у тридцять шість і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

ч. 1 ст.305 КК України: контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, тобто їх переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

ч. 2 ст.305 КК України: ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також якщо предметом цих дій були особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини або наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби у великих розмірах, - караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з конфіскацією майна.

ч. 3 ст.305 КК України: контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, вчинена організованою групою, а також якщо предметом контрабанди були наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби в особливо великих розмірах, - карається позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з конфіскацією майна.

4. Стадії вчинення злочину. Співучасть у злочині.

Стадії вчинення злочину є видами цілеспрямованої діяльності, етапами реалізації злочинного наміру і тому можуть бути тільки у злочинах, вчинених з прямим умислом.

Стадії вчинення злочину відрізняються між собою і моментом закінчення злочинного діяння. Воно може бути закінчено винним, але його вчинення може і не вдатися і тому припинитися на попередніх стадіях (готування до злочину або замаху на злочин). Якщо злочин закінчений, він поглинає попередні етапи (стадії) вчинення, вони не мають самостійного значення і не впливають на кваліфікацію. Проте ці стадії мають самостійне юридичне значення, коли злочин незакінчений з причин, які не залежали від волі винного. У цих випадках його діяння кваліфікуються відповідно як готування до злочину чи замах на злочин.

Чинний Кодекс визнає злочинними та караними три стадії вчинення злочину:

- готування до злочину (ст. 14);
- замах на злочин (ст. 15);
- закінчений злочин (ч. 1 ст. 13).

Співучасть у вчиненні злочину

Злочин може бути вчинений як однією особою, так і спільними діями декількох (двох і більше) осіб.

У таких випадках виникає питання про вчинення злочину у співучасті.

Вчинення злочину у співучасті становить більшу суспільну небезпеку, ніж вчинення його однією особою, полегшує його скоєння і приховування.

Вчинення злочину у співучасті визнається обставиною, яка обтяжує відповідальність і покарання. Наприклад, умисне вбивство, вимагання, шахрайство, де обтяжуючими (кваліфікуючими) обставинами є їх вчинення за попередньою змовою групою осіб.

У Кримінальному кодексі зазначено, що співучастю у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину (ст.26 КК України).

Таким чином, співучасть - це об'єднання, коли кілька осіб вчинюють один і той же злочин спільно і умисно.

Згідно ст.27 КК України визначено, що співучасниками злочину, поряд із виконавцем, є організатор, підбурювач та пособник.

Виконавцем (співвиконавцем) є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що

відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений цим Кодексом.

Організатором є особа, яка організувала вчинення злочину (злочинів) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організувала приховування злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації.

Підбурювачем є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину.

Пособником є особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню злочину іншими співучасниками, а також особа, яка заздальгідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню злочину.

Не є співучастю не обіцяне заздальгідь переховування злочинця, знарядь і засобів вчинення злочину, слідів злочину чи предметів, здобутих злочинним шляхом, або придбання чи збут таких предметів. Особи, які вчинили ці діяння, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених статтями 198 та 396 цього Кодексу.

Не є співучастю обіцяне до закінчення вчинення злочину неповідомлення про достовірно відомий підготовлюваний або вчинюваний злочин. Такі особи підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, коли вчинене ними діяння містить ознаки іншого злочину.

5. Заходи щодо запобігання та протидії контрабанді. Визначальні чинники контрабандної діяльності та пропозиції щодо її протидії.

Відповідно до п. 10 ч. 2 ст. 544 Митного кодексу України (далі – МК України), - «Здійснюючи митну справу, митні органи виконують такі основні завдання: ... запобігання та протидію контрабанді, боротьбу з порушеннями митних правил на всій митній території України».

Митні органи з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь у цьому, разом з іншими державними органами, що мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, можуть використовувати метод контрольованої поставки зазначених засобів, речовин і прекурсорів (ст.456 МК України).

З метою виявлення та притягнення до відповідальності осіб, причетних до вчинення контрабанди, а також з метою вилучення товарів, щодо яких є підозра в незаконному переміщенні через митний кордон України, переміщення таких товарів може здійснюватися під негласним контролем та оперативним наглядом правоохоронних органів (ст.457 МК України).

Заходами щодо запобігання та протидії контрабанді митними органами є здійснення митного контролю посадовими особами митного органу у формі

перевірки документів і відомостей, митного огляду, усного опитування громадян та посадових осіб підприємств. Для ефективного виявлення контрабанди та тайників застосовуються технічні засоби контролю, кінологічні команди, використання митними органами оперативної інформації правоохоронних органів України щодо можливого скоєння контрабанди підприємствами та громадянами, яка надається в рамках взаємодії з ними.

Технічні засоби митного контролю, зокрема різні рентгенапарати, металошукачі, детектори контрабанди, наркотиків, дозиметри, комплекти хімічних реактивів тощо, які використовуються для виявлення та ідентифікації контрабанди та порушень митних правил, також є важливими засобами щодо запобігання та протидії контрабанді, оскільки без їх застосування практично неможливо ефективно протидіяти.

Визначальними чинниками, які впливають на формування та розвиток обстановки, пов'язаної з контрабандною діяльністю, можна назвати:

незавершеність демаркаційного процесу з РФ, Республікою Білорусь та Молдовою, розташування населених пунктів, приватних будинків, земельних ділянок приватної власності та пайового фонду впритул до лінії державного кордону;

недостатність інженерно-технічного облаштування лінії державного кордону, наявність неконтрольованих доріг і водних переправ, значні відстані між окремими українськими та суміжними пунктами пропуску;

втрата контролю над окремими ділянками державного кордону на тимчасово окупованих територіях України, які можуть використовуватись для неправомірного переміщення предметів правопорушень;

проблеми кадрового та матеріально-технічного забезпечення ДПС України, митниць України та інших державних органів, які виконують контрольні функції на державному кордоні;

недостатній рівень митного контролю міжнародних поштових відправлень через їх значну кількість;

можливість анонімної реалізації предметів контрабанди через інтернет-магазини та інтернет-аукціони;

відсутність у законодавстві чіткого визначення поняття та повного переліку сильнодіючих та отруйних речовин, неможливість проведення лабораторних досліджень щодо встановлення факту отруйності чи сильної дії речовини, що ускладнює документування їх контрабанди.

Проблема контрабанди — одне з першочергових завдань держави у справі захисту її економічних інтересів.